

Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği (FAMDÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Physical Activity Venue Evaluation Scale (PAVES): A Validity and Reliability Study

Araştırma Makalesi

¹Hüseyin GÜMÜŞ, ²Sema ALAY ÖZGÜL, ³Mehmet KARAKILIÇ

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

²Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

³Kırıkkale Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Stanis, Schneider, Chavez ve Shinen (2009) tarafından geliştirilmiş, Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği (FAMDÖ)'nin geçerlik ve güvenilirliğinin Türkiye için sınanmasıdır. Ölçme aracı, Ankara'da bulunan 6 farklı park ve rekreasyon alanı kullanıcılarına uygulanmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan, rastgele örneklem yoluyla seçilmiş 16 yaş üstü 603 kişiden elde edilen verilerin 412 tanesi [16-63 yaş ($x=26.80$, $ss=7.609$), %59.5 (245)'i erkek, %40.5 (167)'si kadın] araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracının Türkiye'ye uyarlanması sürecinde, ölçekten elde edilen verilerin faktörleşmeye uygun olup olmadığını sınamak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve evrenden alınan örneklem sayısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını sınamak için de Bartlett testi yapılmıştır.

ABSTRACT

The current study aimed at testing validity and reliability of the Physical Activity Venue Evaluation Scale (PAVES) designed by Stanis, Schneider, Chavez and Shinen (2009) for Turkish population. The scale was administered to those using six different parks and recreational sites located in Ankara. Among the 603 subjects who were over 16, voluntarily participated in the study and were selected using random sampling; 412 [16-63 age ($x=26.80$, $sd=7.609$), %59.5 (245) males, %40.5 (167) females] were included in the study. During the adaptation process of the scale used in the study; Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) was used in order to test whether or not the data obtained from the scale were suitable for factor analyses and Bartlett test was employed in order to test whether or not the number of the sample taken out of the population was enough for factor analyses. Principal

tır. Ölçek için görünürlük geçerliliği (face-validity) süreci sonrası, ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenilirliği sınamak için Temel Bileşenler Faktör Analizi (Principal Component Analysis) yapılmıştır. Madde yükleri .40 ve üzeri olan maddeler değerlendirmeye alınmıştır. Analiz sonuçları, FAMDÖ'nün iki alt boyutlu ve 26 maddeden oluştuğunu sergilemiştir. Bu iki alt boyut, varyansın %42.2'sini açıklamaktadır. Ölçme aracının, ölçmeyi hedeflediği özelliği ne kadar doğru ölçtüğünü ve ölçeklerde bulunan boyutların güvenilirliğini sınamak için, iç tutarlılık cronbach alfa değerine bakılmıştır. Ölçeğin cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .85 olarak saptanmıştır. Bulgulara göre, "Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeğinin" Türkiye'deki park ve rekreasyon alanı kullanıcılarının, fiziksel aktivite mekânı seçimi ve fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyen unsurlar hususunda değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler

Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği

Key Words

Physical Activity Venue Evaluation Scale

GİRİŞ

Tarih boyunca sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğu, sedanter bireylerin aktif bireylere göre hastalıklara daha çok maruz kaldıklarını gözlemlemişlerdir (Özer, 2010). Sağlık anlayışı, insanlık tarihinin bütün safhalarında insanların dünyaya bakış açılarından ve yaşam tarzlarından doğrudan etkilenmiş ve ona göre yönlendirilmiştir (Kanbir, 2001). Özellikle gelişmiş ülkelerde sağlığı koruma amaçlı spor yapmanın ne denli etkili olduğunun keşfedilmesi, sporun bir yaşam tarzı olarak ele alınmasına neden olmuştur (Mengütaş ve diğ., 2002).

Spor kavramıyla dolaylı veya doğrudan ilişki içerisinde olan "boş zaman" ve "serbest zaman" terimleriyle ilgili alanyazında bir kavram kargaşası bulunmaktadır fakat bu iki kavram çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. *Serbest zaman*, bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir etkinlikle uğraştığı, özgürce, istediği gibi kullanabildiği zaman olduğu gibi (Bakır, 1990), kişinin yaşamını sürdürebilmek ya da yaşamın çalışma saatleri, uyuma ve yeme içme gibi fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için

Component Analysis was conducted in order to test structure validity and reliability of the scale after face-validity process of the scale. Those items demonstrating item load values over .40 were assessed. Results of the analyses demonstrated that PAVES had two subscales and 26 items. These two subscales explained 42.2% of the variance. In order to test how accurately the scale measured the target groups and to test reliability of the subscales; Cronbach alpha internal consistency coefficient were examined and Cronbach alpha internal consistency coefficient of the scale was found as .85. In light of these findings; it may be argued that Physical Activity Venue Evaluation Scale (PAVES) can be used as a valid and reliable measurement scale by those using parks and recreational sites in Turkey in order to assess their choices for physical activity sites and the elements that may hinder their participation in physical activities.

yapmak zorunda olduğu işlerinden, geriye kalan zaman dilimidir (Mull ve diğ., 1997; Torkildsen, 2005).

Bu zaman diliminde bireylerin katıldıkları etkinlikler "özgür iradeleriyle seçilen ve belirli kurallara bağlı olmadan katılınan serbest zaman etkinlikleri" veya "rekreasyonel etkinlikler" olarak ifade edilmektedir (Ragheb ve Tate, 1993). Kuramsal olarak, serbest zamanları değerlendirme anlamında kullanılan rekreasyonel etkinlikler; bireylerin ve grupların serbest zamanlarında özgür iradeleriyle katıldıkları haz almak, fizyolojik ve psikolojik doyum sağlamak, toplumsal ve duygusal davranışlar kazanmak amacı ile yapılan dinlendirici, eğlendirici ve rahatlatıcı etkinliklerdir (Karaküçük, 2008; Kılbaş, 2010; Yerlisu ve Aygar, 2012).

Hızlı gelişen teknolojinin de etkisiyle ortaya çıkan serbest zaman artışı bireyleri serbest zamanlarını değerlendirecekleri etkinlik arayışlarına yöneltmiştir (Yerlisu ve diğ., 2012). Bireylerin rekreasyonel etkinliklere katılım ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorumluluğu olan kurum ve kuruluşlar özellikle son zamanlarda modern park ve rekreasyon alanlarının inşa edilmesine,

eskilerinin ise modernize edilmesine yönelik çalışmalarına girişmişlerdir.

Bu bağlamda Büyükşehir ve ilçe belediyeleri, park ve bahçeler müdürlüğü altında 5393 sayılı kanuna ve aynı kanunun ilgili mevzuat kanunlarına dayanılarak hazırlanan "Park ve Bahçeler Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği" kapsamında; il ve ilçe sınırlarında yetişkinlerin, gençlerin ve çocukların rekreasyonel etkinliklerine hizmet etmesi amacı ile parklar dahilinde yürüyüş ve koşu yolları, bisiklet yolları ve kondisyon parkları tahsis etmek ve bunların bakım onarım ve iyileştirme çalışmalarını yapmaktadır. Ülke genelinde belediyeler tarafından inşa edilen bu park ve rekreasyon alanları içerisinde yer alan özellikle fiziksel aktivite amaçlı kullanılan yürüyüş ve koşu yolları, bisiklet yolu ve kondisyon parklarından bireylerin yoğun bir şekilde yararlandığı belirtilmektedir (Yerlisu ve diğ., 2012). Son yıllarda yapımında gözle görülür bir artış olan ve adını sıklıkla duyduğumuz rekreasyon alanlarına fiziksel aktivite amaçlı gelen kişilerin serbest zamanlarını hangi faaliyetlerle değerlendirecekleri bireylerin cinsiyetine, yaşına, gelirine, fiziki yapısına, kişilik yapısına, eğitime, yeteneklerine, sahip olduğu olanaklara, aile içindeki etkileşimlerine, içinde bulunulan sosyal çevrenin sahip olduğu değerlere, yaşanılan yerdeki imkânlarla ve coğrafi özelliklere, tercih edilen etkinlik türlerine, alt kültür özelliklerine bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir (C Demir ve N Demir, 2006). Bu nedenle park ve rekreasyon alanlarını fiziksel aktivite amaçlı kullanan bireylerin demografik özelliklerine bağlı olarak değişen tercihlerinin ve önceliklerinin bilinmesi önemlidir.

İnsanların serbest zamanlarında fiziksel aktivite mekânlarında katıldıkları rekreatif etkinlikleri inceleyen birçok çalışma olmakla birlikte fiziksel aktivite mekânlarını sorgulayan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra fiziksel aktivite mekânı değerlendirme ölçeğinin son yıllarda geliştirilmesine bağlı olarak Türkçeye henüz uyarlanan çalışma bulunmamaktadır. Yapılan bu çalışma ile ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik ile güvenilirliğin tespiti amaçlanmıştır. Bu açıdan

ele alındığında bu çalışma bir ilki temsil etmektedir. Geçerlik ve güvenilirliği tespit edilecek olan ölçeğin Türkiye'de kullanılması ile birlikte ülkemizde günden güne gelişerek yenilenen park ve rekreasyon alanlarının fiziksel aktivite amaçlı kullanılmasında etkili olan nedenlerin belirlenmesi ve kullanıcıları bu alanda kısıtlayan unsurların tespiti, mevcut alanların çağdaş koşullara kavuşturulmasında ve yeni alanların yapılmasında dikkate alındığı takdirde, planlama ve idari kısımlarda alınacak kararlar, yeni alanların kullanımında memnuniyet düzeyini arttırıcı etki sağlayabilir. Bu bağlamda, yapılan bu çalışma, park ve rekreasyon alanları kullanımının araştırılması ile ilgili yeni bir ölçeğin Türkçe literatüre kazandırılması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, Stanis, Schneider, Chavez ve Shiner (2009) tarafından geliştirilmiş Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği (FAMDÖ)'nin geçerlik ve güvenilirliğinin Türkiye için sınanmasıdır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu: Araştırmaya Ankara'da yaşayan 16 yaş ve üzeri park ve rekreasyon alanlarını kullanan 603 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Ancak eksik veya yanlış doldurulan ölçeklerin araştırma kapsamından çıkartılmasıyla, 412 kişi [16-63 yaş ($x = 26.80$, $ss = 7.609$), % 59.5 (245)'i erkek, % 40.5 (167)'si kadın] araştırmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada park ve rekreasyon alanı kullanıcıları için Stanis, Schneider, Chavez ve Shiner (2009) tarafından, alanyazında bu alanda daha önce yapılmış çalışmalardan (Arnold & Shiner, 1998; Hubbard & Mannell, 2001; Shiner, Floyd & Parry, 2004; Wilcox, Castro, King, Housemann, & Brownson, 2000) yola çıkılarak geliştirilmiş ve kişilerin gittikleri mekânı, fiziksel aktivite mekânı olarak seçmelerinde etken olan nedenleri sorgulayan, iki faktörlü Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği (FAMDÖ) kullanılmıştır.

Fiziksel aktivite mekânı seçimi alt boyutu, park ve rekreasyon alanlarına fiziksel aktivite

amaçlı gelen insanların, geldikleri mekânı, fiziksel aktivite mekânı olarak seçmeye iten unsurları ölçmektedir ve 15 maddeden oluşmaktadır. *Fiziksel aktiviteye katılım sıklığını engelleyen unsurlar* alt boyutu ise, kişilerin park ve rekreasyon alanlarına fiziksel aktivite için katılım sıklıklarını engelleyen unsurları ölçmektedir ve 18 maddeden oluşmaktadır. Toplam 33 maddeden oluşan ölçek 5'li Likert türünde olup, 1-5 arasına derecelendirilmiştir (1:Çok Önemli, 2:Önemli, 3:Fark etmez, 4:Önemsiz, 5:Çok Önemsiz).

Verilerin Toplanması: Anketler Ankara'nın coğrafi açıdan farklı bölgelerinde yer alan ve yöre halkı tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı düşünülen, aynı zamanda koşu, bisiklet, yürüyüş, paten, sokak basketbolu, kondisyon parkları gibi sportif çeşitliliği de bünyesinde barındıran 6 farklı park ve rekreasyon alanlarında (*Göksu Parkı, Gençlik Parkı, Kurtuluş Parkı, Botanik Park, Altın Park, Harikalar Diyarı*) beden eğitimi ve spor alanında eğitim alan ve daha önce benzer bilimsel çalışmalarda bulunmuş araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Hafta sonu ve hafta içi farklı zaman dilimlerinde uygulanan anketler, park ve rekreasyon alanlarına gelen kullanıcılara uygulanmadan önce, uygulamanın park ve rekreasyon alanlarının fiziksel aktivite amaçlı kullanımlarıyla ilgili olduğu, anketlere isim yazılmaması gerektiği ve her bir sorunun cevaplandırılması gerektiği araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır.

Gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılan 603 kişiden elde edilen veriler incelendiğinde; eksik doldurulan anketler, 16 yaş altında olan katılımcıların doldurduğu anketler ve "Buraya toplamda kaç kez geldiniz?" ile "Son 1 yıl içinde kaç kez geldiniz?" ve buna benzer sorulara; "Toplamda 5 kez", "Son bir yıl içinde 7 kez" şeklinde verilen tutarsız yanıtı anketler araştırma kapsamının dışında bırakılmıştır (191 Anket). Son noktada, 412 katılımcı araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın örneklem grubundan elde edilen ölçeklerin geri dönüş oranı % 68.4'tür.

Verilerin Analizi: Ölçeğin maddeleri; yabancı dilde öğrenim görmüş ve spor yönetimi

ve pazarlama alanında araştırmalar yürüten iki spor bilimci ve rekreasyon alanında araştırmalar yürüten bir spor bilimci olmak üzere, toplam üç akademisyen tarafından ayrı ayrı İngilizceden Türkçeye çevrilmiş, fikir birliği olmayan maddeler ile ilgili tartışmalar yapılarak, içlerinden en uygun olanları seçilmiştir. Daha sonra park ve rekreasyon alanı kullanıcısı olan 46 (*Akademisyen, öğrenci, ev hanımı, bankacı, esnaf, serbest meslek erbabı, devlet memuru*) bireyden oluşan bir gruba pilot çalışma kapsamında bu ölçekler verilmiş, bireylerden ölçeği yanıtlarken her bir maddenin (sorunun) anlaşılır olup olmadığını sorgulamaları ve eleştirilerini yazmaları istenmiştir. Bireylerden alınan dönütler soruların anlaşılır olduğunu göstermiştir. Son olarak yeniden İngilizceye çevrilen ölçek maddeleri karşılaştırılarak her bir maddedeki anlam bütünlüğünün korunması amaçlanmıştır. Böylelikle ölçeğin, görünürlük geçerliliği ve kapsam geçerliliği neticelendirilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçme aracının Türkiye'ye uyarlanması sürecinde ölçekten elde edilen verilerin faktörleşmeye uygun olup olmadığını sınamak için Bartlett testi ve evrenden alınan örneklem sayısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını sınamak için de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. Ölçekler için görünürlük geçerliliği ve kapsam geçerliliği süreci sonrası, ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenilirliği sınamak için Temel Bileşenler Faktör Analizi (Principial Component Analysis) yapılmıştır.

Ölçeğin ölçmeyi hedeflediği özelliği ne kadar doğru ölçtüğünü ve ölçeklerde bulunan boyutların güvenilirliğini belirlemek amacı ile iç tutarlılığa (Cronbach Alfa) bakılmıştır.

BULGULAR

Elde edilen verilerin faktörleşmeye uygunluğunu sınamak için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi değerlerine bakılmıştır. KMO testi, evrenden alınan örneklem sayısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır. Tablo 1'e KMO ve Bartlett testlerinden elde edilen bulguları göstermektedir.

FAMDÖ'nün 0.01 anlamlılık düzeyinde KMO değeri 0.860 ve Bartlett testi değeri ise 5468 olarak bulunmuştur. KMO testi değerlerinin ".60 ve üzeri" ve Bartlett testinin ise "anlamlı" çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. KMO ve Bartlett Küresellik Testi: Fiziksel aktivite mekânı değerlendirme ölçeği.

Kayser-Mayer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçümü		0.860
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-kare	5468
	Serbestlik Derecesi	325
	Anlamlılık (p)	0.000

33 maddeden oluşan FAMDÖ'den elde edilen verilerin faktörleşmeye uygunluğu saptanmıştır. 33 maddenin faktör analize sokulması sonucunda, faktör yükü 0.40'ın altında kalan maddeler (2, 9, 14, 15, 16, 17, 26) çıkarılarak tekrar faktör analizi yapılmıştır. İkinci kez yapılan faktör analizi sonucunda, ilgili maddeler incelendiğinde, maddelerin kapsam bakımından faktör yükleri 0.40'ın üzerinde olan 1. Faktör (18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33) "Fiziksel Aktiviteye Katılım Sıklığını Engelleyen Unsurlar", 2. Faktör (1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13) "Fiziksel Aktivite Mekânı Seçimi" olarak adlandırılmıştır.

Ölçeğin iç tutarlılık için cronbach alfa değerlerine bakılmıştır. Birinci alt boyut için (Fiziksel Aktiviteye Katılım Sıklığını Engelleyen Unsurlar) cronbach alfa değeri .91; ikinci alt boyut için (Fiziksel Aktivite Mekânı Seçimi) .82 ve toplam ölçek için bu değer .85 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Fiziksel aktivite mekânı değerlendirme ölçeğinin döndürülmüş (varimax) temel bileşenler faktör analizi bulguları; madde yükleri, yapısal güvenirlik değerleri (cronbach alfa).

Faktörler (α Toplam Ölçek= .85)		Faktör 1	Faktör 2
Fiziksel Aktiviteye Katılım Sıklığını Engelleyen Unsurlar			
q-21	Fiziksel saldırı korkusu	.865	
q-22	İrkçi saldırı korkusu	.817	
q-23	Cinsel saldırı korkusu	.798	
q-20	Soyulma korkusu	.796	
q-19	Alkol tüketenlerin bulunması	.723	
q-18	Suçta meyilli kişilerin buraya gelmesi	.701	
q-24	Etraftaki insanların ilgisizliği (mekânın kullanıcıları, varsa çalışanlar gibi)	.699	
q-25	Maddi yetersizlik	.630	
q-27	Işıklandırma yetersizliği	.599	
q-31	Burada yeterince ağaç ve çim'in olmaması	.582	
q-33	Buraya toplu taşımanın olmaması (otobüs, dolmuş ve metro/tren gibi)	.554	
q-28	Dermansızlık/ enerjisizlik	.544	
q-32	Buranın çok kalabalık olması	.518	
q-30	Buranın istediğim faaliyetleri sunmaması	.485	
q-29	Buranın evime yeterince yakın olmaması	.480	
Fiziksel Aktivite Mekânı Seçimi			
q-10	Tesisin temizliği (örn., tuvaletler)	.792	
q-11	Bakımlı olması (örn., çeşmelerin çalışması)	.725	
q-6	Işıklandırma	.702	
q-12	Mekânın güzel olması	.656	
q-5	Kolay ulaşım	.630	
q-8	Tuvaletler	.592	
q-4	Sakatlanma riskinin olmaması	.570	
q-13	Eve yakınlığı	.544	
q-7	Çeşmeler / Kaynak suyu	.490	
q-3	Suç ortamından uzak durma hissi	.484	
q-1	Düz yürüyüş / Gezi / Bisiklet parkuru	.441	
Madde Özdeğeri (Eigenvalue)		6.69	4.27
Açıklanan Varyans (%)		25.75	16.45
Toplam Varyans (%)		25.75	42.20

TARTIŞMA

Faktör analizi, sosyal bilimlerde ölçek geliştirme ya da uyarlama çalışmalarında, yapı geçerliliğini ortaya koymak amacıyla yapılır. Faktör analizi birbirleriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek, kavramsal olarak anlamlı daha az sayıda yeni değişkenler (faktörler) keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanır (Çokluk ve diğ., 2010; Büyüköztürk, 2011).

Açıklayıcı faktör analizinden önce, örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Literatür incelendiğinde KMO .50-.60 arası değerlerin kötü, .60 - .70 arasında zayıf, .70-.80 arasında orta, .80-.90 arası değerlerin iyi, .90 ve üzeri değerlerin mükemmel olduğu ifade edilmektedir. KMO .50'den düşük olması halinde faktör analizi yapılamayacağı belirtilmektedir. KMO değeri 1'e ne kadar yakın ise eldeki veri grubuna faktör analizinin yapılmasının uygun olduğu kabul edilir. Ancak bulunan değer .5'in altında olması, değişken çiftleri arasındaki ilişkilerin diğer değişkenlerce açıklanamayacağını gösterir ki bu durumda faktör analizine devam edilmez (Bayram, 2004; Alpar, 2010; Çokluk ve diğ., 2010; Yıldırım, 2012).

Yapılan bu çalışmada; fiziksel aktivite mekânı değerlendirme ölçeği KMO değerinin .860 olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Bu bulgu doğrultusunda örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için "iyi" olduğu söylenebilir.

Ayrıca Bartlett Küresellik Testi incelendiğinde elde edilen Ki-kare değerinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilmiştir. Daha sonra elde edilen KMO ve Bartlett Küresellik Testi bulguları sonucunda ilgili veri grubuna faktör analizinin yapılmasının uygun olduğu kabul edilerek Açıklayıcı Faktör Analizine (AFA) geçilmiştir.

Fiziksel aktivite mekânı değerlendirme ölçeği faktör yapısını ortaya koymak amacıyla faktörleşme yöntemi olarak temel bileşenler analizi; döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden varimax seçilmiştir. Açıklayıcı

Faktör Analizi (AFA) birinci aşamada 33 madde ile yapılmıştır. İlk aşama sonucunda faktör yükleri 0.40'nin altında kalan 2, 9, 14, 15, 16, 17 ve 26. maddeler analiz dışı bırakılmıştır. Sonraki aşamada 26 madde ile açıklayıcı faktör analizi tekrarlanmıştır. Tekrarlanan AFA Varimax döndürme testi sonucunda en düşük faktör yük değerinin .441 olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Faktör yük değerleri standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır ve değişkenle faktör arasındaki korelasyona işaret eder. Bir faktörün yük değerinin düşük olması, o maddenin söz konusu faktörle yeterince güçlü bir şekilde ilişkili olmadığını gösterir. Alanyazında bir maddenin faktör yük değeri için asgari büyüklüğün .30 olması gerektiğini belirtmekle birlikte; bu büyüklüğün asgari .40 ve üstü olması gerektiğini belirten kuramcılar da mevcuttur (Yıldırım, 2012). Genel olarak .30-.59 arası yük değerleri orta büyüklük, .60 ve üstü yük değeri ise yüksek olarak tanımlanmaktadır (Çokluk ve diğ., 2010). Alanyazında ki tüm bu bilgiler doğrultusunda, Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeğini oluşturan maddelerin faktör yük değerlerinin yüksek yük değerlerine sahip oldukları ve iyi olarak değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bir faktörün öz değeri faktörle orijinal değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü yansıtır. Öz değerler, faktörlerce açıklanan varyansı hesaplamada ve faktör sayısına karar vermede kullanılır. Faktör analizinde sadece öz değerleri bir ve birin üzerinde olan faktörler kararlı olarak kabul edilir (Alpar, 2010; Çokluk ve diğ., 2010; Yıldırım, 2012).

Yapılan bu analiz sonucunda da ölçeğe alınan 26 madde için özdeğeri 1'in üzerinde olan iki bileşen olması dolayısıyla Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeğinin faktör sayısının 2 olduğu tespit edilmiştir. Faktörlerin altında yer alan maddelerin içeriği değerlendirildiğinde, birinci faktör "Fiziksel Aktiviteye Katılım Sıklığı-nı Engelleyen Unsurlar" ve ikinci faktör "Fiziksel Aktive Mekânı Seçimi" şeklinde adlandırılmıştır. Analizler ışığında iki alt boyutta toplanan maddelerin faktör yüklerinin .44'ün üzerinde olduğu ve toplam varyansı açıklama oranının 42.20 ol-

duğu belirlenmiştir. Açıklanan varyans oranının büyüklüğü, geliştirilen ölçeğin faktör yapısının gücünü göstermektedir. Uygulamada özellikle sosyal bilimlerde ölçek geliştirmede çok faktörlü desenlerde açıklanan varyansın %40- %60 arasında olması yeterli olarak kabul edilmekte ve yapılan çeşitli çalışmalarda örnekleri görülmektedir (Pehlivan, 2012; Çokluk ve diğ., 2010; Kılıçlar ve diğ., 2012; Yıldırım, 2012; Alpar, 2010). Bu bağlamda, Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği açıklanan varyans oranının kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizleri sonucunda elde edilen ölçeğe ve alt boyutlarına ayrı ayrı iç tutarlılık testi yapılarak cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Alfa katsayısı toplam puanlar üzerine kurulu Likert türü bir ölçeğin güvenilirliğinin hesaplanmasında sıklıkla kullanılır ve ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının (homejenliğinin) bir ölçüsüdür. İlgili ölçeğin alfa katsayısı ne kadar yüksek olursa "bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu veya tüm maddelerin o ölçüde birlikte çalıştığı" anlamına gelir. Alfa katsayısı 00-.039 arasında ise test güvenilir değil, .40-.59 testin güvenilirliği düşük, .60-.70 test oldukça güvenilir ve .80-1.00 arasında ise test yüksek güvenilirliğe sahiptir (Alpar, 2010). Yapılan bu çalışmada iç tutarlılık değerleri; "Fiziksel Aktiviteye Katılım Sıklığını Etkileyen Unsurlar" için .91, "Fiziksel Aktivite Mekânı Seçimi" için .82 iken, toplam ölçek için bu değer .85 olduğu görülmüştür. Genel olarak araştırmalarda kullanılan ölçme araçları için ön görülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu kabul edilirse (Alpar, 2010; Kalaycı, 2006) elde edilen güvenilirlik katsayıları ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Özgün ölçekten farklı olarak faktör yükü 0.40'ın altında kalan "Fiziksel Aktivite Mekânı Seçimi" alt boyunda; oturma bankları, otopark, suya yakın olması, kiralanabilecek ekipmanların olması (örn.; bisiklet, deniz bisikleti, paten, frizbi vs.) "Fiziksel Aktiviteye Katılım Sıklığını Etkileyen Unsurlar" alt boyutunda ise; ailevi yükümlülükler, benimle gelecek birilerinin ol-

maması, zaman yetersizliği maddeleri çalışmamıştır. Bu maddelerin çalışmamasında, ölçeğin farklı bir coğrafyada ve farklı bir kültürde uygulanıyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Türk kültüründe fiziksel aktivite amaçlı park ve rekreasyon alanı seçiminde "oturma bankları"nın bulunması ve "suya yakın olması"nın çok etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmayan maddelerle ilgili olarak örnek; fiziksel aktivite mekânı seçimi alt boyutunda yer alan "otopark" ve "kiralanabilecek ekipmanların olması" maddelerinin kişilerin ekonomik durumlarıyla doğrudan ilgili olduğu ve örneklem grubunun ekonomik gelirinin yüksek olmaması nedeniyle bu maddelerin çalışmadığı düşünülmektedir. Benzer olarak fiziksel aktiviteye katılım sıklığını engelleyen unsurlar alt boyutunda yer alan "ailevi yükümlülükler" ve "zaman yetersizliği" maddelerinin çalışmamasının araştırma grubunun ağırlıklı olarak öğrencilerden oluşmasından kaynaklanıyor olabilir. Son olarak fiziksel aktiviteye katılım sıklığını etkileyen unsurlar alt boyutunda "benimle gelecek birisinin olmaması" maddesinin çalışmaması Türk kültüründe park ve rekreasyon alanı kullanımında bireylere birinin eşlik ediyor olmasının çok da önemli olmadığını gösteriyor olabilir.

Park ve rekreasyon alanlarının fiziksel aktivite amaçlı kullanımını değerlendirmek için ülkemize uyarlanan "Fiziksel Aktivite Mekânı Değerlendirme Ölçeği"nin Türkiye'ye uyarlamasını için yapılan bu çalışmanın sonucunda, ölçeğin park ve rekreasyon alanı kullanıcıları için uygulanabilir bir ölçüm aracı olduğunu söyleyebiliriz. Kentsel dönüşüm süreci yaşayan ülkemizde yapımı her geçen gün artan park ve rekreasyon alanlarından beklenti ve taleplerinin bilinmesi, bu alanların daha yoğun kullanılması konusunda yerel yönetimlere ve özel müteşebbislere FAMDÖ'nün önemli bilgiler sunacağı söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, spor yönetimi ve rekreasyon alanında park ve rekreasyon alanlarının kullanımının araştırılması konusunda kullanılacak yeni bir ölçeğin Türkçe literatüre kazandırılması açısından

öneme sahip olmasıyla birlikte, bazı sınırlılıklar içermektedir. Sonuçlar bu örneklem grubu için yeterli özellikler ortaya koymuş olsa da farklı bölge, örneklem ve yaş gruplarına yönelik çalışmaların yapılmasına gereksinim vardır. Daha sonra yapılacak olan çalışmalarda, örneklem genişliğinin yüksek tutulmasının daha sağlıklı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazar(lar) Notu: Bu araştırma, Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir. Ayrıca, bu araştırma 23 Ağustos 2012 tarihinde bir trafik kazası netice-

sinde kaybettiğimiz nadide insan, Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARAKILIÇ'a ithaf edilmiştir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Arş. Gör. Hüseyin GÜMÜŞ

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü.

E-posta: huseyinn.gumuss@gmail.com

Telefon No: 0 272 2281385

Belgegeçer: 0 272 2281205

KAYNAKLAR

1. **Alpar R.** (2010). *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik- Güvenirlik*, Ankara: Detay Yayıncılık.
2. **Bakır M.** (1990). *Rekreasyon ve Turizm İlişkisinin Turizm Politikalarının Oluşturulmasındaki Önemi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
3. **Bayram N.** (2004). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, Bursa: Ezgi Kitapevi.
4. **Büyüköztürk Ş.** (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
5. **Demir C, Demir N.** (2006). Bireylerin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama, *Ege AkademiBakış Dergisi*, 6(1), 36-51.
6. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
7. **Kalaycı Ş.** (2006). *Faktör Analizi. SPSS Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (Ş Kalaycı Ed.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
8. **Kanbir O.** (2001). *Sporla Sağlık Bilinci ve İlk Yardım*. (2. Baskı.) Bursa: Ekin Kitabevi.
9. **Karaküçük S.** (2008). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*. (6.Baskı) Ankara: Gazi Kitabevi.
10. **Kılbaş Ş.** (2010). *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*. (4.Baskı) Ankara: Gazi Kitabevi.
11. **Kılıçlar A, Sarı Y, Seçilmiş C.** (2012). "Türk Dünyasından Gelen Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunların Akademik Başarılarına Etkisi: Turizm Öğrencileri Örneği", *Bilgi*, 61: 157-172.
12. **Mengütay S, Demir A, Coşan F.** (2002). *Olimpiyatlar İçin Sporcu Kaynağı Projesi, Türkiye'de Çocukların Spora Yönlendirilmesinde Uygulama Modeli, Temel Spor Eğitimi*. 1. Baskı. İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu, Eğitim Yayınları No:2.
13. **Mull RF, Bayless KG, Ross CM, Jamieson LM.** (1997). *Recreational Sport Management*. (3th Edition) USA: Human Kinetics.
14. Özer K. (2010). *Fiziksel Uygunluk*. 3. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
15. **Pehlivan A.** (2012). "Öğretmen Adaylarının Anadolu Ağzlarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Bilgi* 63: 135-158.
16. **Ragheb MG, Tate RL.** (1993). A Behavioral Model Of Leisure Participation Based On Leisure attitude, Motivation And Satisfaction. *Leisure Studies*, 12, 61-70.
17. **Stanis SAW, Schneider IE, Chavez DJ, Shinew KJ.** (2009). Visitor Constraints to Physical Activity in Park and Recreation Areas: Differences by Race and Ethnicity. *Journal Of Park And Recreation Administration* 27, 78-95.
18. **Torkildsen G.** (2005). *Leisure and Recreation Management*. 5. Baskı. London: Routledge.
19. **Yerlisu Lapa T, Ağyar E.** (2012). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Katılımlarına Göre Algılanan Özgürlük. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*. 23(1), 24-33.
20. **Yerlisu Lapa T, Varol R, Tuncel EF, Ağyar E, Certel Z.** (2012). *1. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi: Belediye'ye Ait Park Alanlarını Sportif Amaçlı Kullanan Bireylerin Katılımlarının ve Beklentilerinin İncelenmesi: Bornova Örneği*. Antalya
21. **Yıldırım İ.** (2012). "Developing A Scale For Self-Efficacy Of Physical Education Teachers". *Energy Education Science And Technology Part B-Social And Educational Studies*, 4(3):1491-1500.